

MICHAŁ JAKIEL

*Koło Geografów im. Ludomira Sawickiego
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie*

OGÓLNOPOLSKIE ZJAZDY STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH GEOGRAFÓW – ICH HISTORIA I DZIAŁALNOŚĆ

Zorganizowana współpraca między studenckimi kołami geografów w postaci spotkań na forum ogólnopolskich zjazdów (OZSKNG) ma tak długą historię, jak większość ośrodków akademickich w naszym kraju. Dzieje OZSKNG są także nierozwalnie związane z działalnością i aktywnością studenckich kół naukowych geografów w Polsce. Zjazdy od samego początku swojego istnienia były doskonałym miejscem do prezentacji dorobku naukowego kół, rezultatów badań dokonywanych na obozach naukowych, a także dyskusji i wymiany wiedzy. Dzisiaj posiadający ponad osiemdziesięcioletnią historię Ogólnopolski Zjazd SKNG jest jedną z najstarszych imprez tego typu w Polsce. Niestety, w ostatnich latach zapomniano o historii i spuściźnie zjazdów, co sprawiło, że w minionym dziesięcioleciu nastąpiła pewna stagnacja w ich działalności, zaczęły także pojawiać się błędne numeryacje kolejnych zjazdów.

DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE

Po pierwszej wojnie światowej na pięciu polskich uniwersytetach odtworzono lub zorganizowano od podstaw studia geograficzne. W ciągu paru lat po wznowieniu ich działalności studenci zaczęli odnawiać lub organizować od podstaw koła

naukowe. W okresie międzywojennym istniało pięć kół geograficznych (od 1881 r. – Kraków, od 1905 r. – Lwów¹, od 1920 r. – Warszawa, od 1923 r. – Poznań oraz w późniejszych latach Wilno²). Do końca 1930 r. koła geografów funkcjonowały już na wszystkich uniwersytetach, gdzie działały studia geograficzne (Jackowski i in. 2008, Harasimiuk 2012).

Idea współpracy między kołami zrodziła się parę lat wcześniej. W czerwcu 1927 r., z inicjatywy Koła Geografów Uczniów Uniwersytetu Jagiellońskiego (KGUUIJ)³, zorganizowany został pierwszy zjazd geografów, którego pełna nazwa brzmiała Zjazd Ogólny Kół Geografów Studentów Rzeczypospolitej Polskiej. Jednym z głównych organizatorów i pomysłodawców tego Zjazdu był ówczesny członek KGUUIJ Tadeusz Czort, który wówczas uważał, że zjazd „był potrzebny dla obrony wspólnych interesów i większej współpracy pomiędzy Kołami” (Kaszowski 1981). W tym pierwszym zjeździe wzięły udział wszystkie cztery istniejące wówczas koła geograficzne, czyli oprócz KGUUIJ, delegaci ze Lwowa, Poznania oraz Warszawy. W trakcie Zjazdu przedstawiciele wspomnianych kół zaprezentowali po kilka referatów, a ponadto dla zacieśnienia kontaktów oraz lepszej współpracy utworzony został Związek Kół Geograficznych (ZKG). Związek ten stworzono głównie po to, by nadać nowo formującemu się ruchowi studenckiemu określoną formę organizacyjną. Przyjęto także regulamin i powołano odpowiednie organy, m.in. Zjazd Ogólny i Komitet Wykonawczy wybierany przez Zarząd Koła, któremu powierzano organizację Zjazdu (Kaszowski 1981). Wszystkie te działania były niezależne od jakichkolwiek władz uczelnianych, a tym bardziej państwowych. W zamyśle twórców miała to być najlepsza forma współpracy, integrująca studenckie środowisko geografów.

Po tak udanym pierwszym zjeździe, na początku maja 1928 r. odbył się kolejny, tym razem w Warszawie, przygotowany naturalnie przez tamtejsze koło. W następnym roku koordynatorem III Zjazdu zostało koło z Poznania. Odbył się on 18 maja 1929 r. w stolicy Wielkopolski. Organizacja tego zjazdu zbiegła się z obchodami dziesięciolecia Instytutu Geografii Uniwersytetu Poznańskiego, co znacznie podniosło rangę spotkania. Dla uczestników przygotowano wyjazd terenowy na Oz

¹ Katedra Geografii działała na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie jeszcze w czasie zaborów, od 1882 r.

² Katedra Geografii Fizycznej na Uniwersytecie Stefana Batorego w Wilnie powstała w 1919 r., lecz powstanie kierunku geografii nastąpiło dopiero w 1926 r. (Harasimiuk 2012). Można więc przypuszczać, że kółko geograficzne powstało niedługo potem.

³ Nazwa przedwojenna Koła Geografów Uniwersytetu Jagiellońskiego (KGUJ).

Budzyński i nad Jezioro Góreckie. Wycieczkę prowadzili członkowie miejscowego SKNG: J. Dylak i R. Galon (Kostrzewski, Sołowiej 1974). Na zjeździe postanowiono zlikwidować Związek Kół Geograficznych, jednak zobowiązano wszystkie obecne na zjeździe koła, że nadal, co roku jedno z nich będzie organizatorem zjazdu, w niezmienionej jego formie, czyli z sesją terenową i referatową. Zdecydowano także, że obowiązkiem każdego z kół będzie składanie w czasie zjazdu sprawozdania z rocznej działalności.

Kolejny IV Zjazd SKNG odbył się dopiero po dwuletniej przerwie, w 1931 r. we Lwowie. Trudno ocenić, czy likwidacja ZKG miała wpływ na tę przerwę, jednakże we Lwowie pojawił się pomysł reaktywowania ZKG, a na jego prezesa wybrano Z. Ciętaka z KGUUI. Dzięki temu koło z Krakowa zostało po raz drugi organizatorem zjazdu. Jednocześnie zobowiązano członków KGUUI do przygotowania nowego statutu reaktywowanego związku.

W połowie kwietnia 1933 r. w Krakowie odbył się kolejny, piąty już Zjazd Geografów. Do stolicy Małopolski przyjechały delegacje wszystkich ówczesnych kół geograficznych w Polsce (z Poznania, Warszawy, Wilna oraz ze Lwowa). Tradycyjnie odbył się wyjazd terenowy, na Wyżynę Krakowską. Prowadzącymi byli dr W. Ormicki, dr S. Leszczycki oraz dr M. Klimaszewski (Kaszowski 1981). W następnym roku (1934) zjazd przygotowało koło z Warszawy, był to szósty zjazd i jak się niestety później okazało ostatni przedwojenny (tab. 1). Trudno ustalić, dla-

Tab. 1. Ogólnopolskie Zjazdy SKNG

Numer Zjazdu przedwojenny	Powojenny	Błędna numeracja	Data	Miejsce	Organizator
I	–		13–14.06.1927	Kraków	KGUJ Kraków UJ
II	–		06.05.1928	Warszawa	KNSG Warszawa UW
III	–		18.05.1929	Poznań	SKNG Poznań UAM
IV	–		1931	Lwów	Lwów UJK
V	–		20–23.04.1933	Kraków	KGUJ Kraków UJ
VI	–		1934*	Warszawa	KNSG Warszawa UW
VII	1		05.1959	Wojcieszów	SKNG Wrocław UW
VIII	2		05.1961	Skoki	SKNG Poznań UAM

OGÓLNOPOLSKIE ZJAZDY STUDENCKICH KÓŁ NAUKOWYCH GEOGRAFÓW..

Numer Zjazdu przedwojenny	Powojenny	Błędna numeracja	Data	Miejsce	Organizator
IX	3		6–11.05.1963	Lublin	SKNG Lublin UMCS
X	4		4–10.1965	Kraków	SKNG Kraków WSP
XI	5		7–14.05.1967	Łągow Lubuski	SKNG Poznań UAM
XII	6		5–10.05.1969	Jurata	SKNG Gdańsk WSP
XIII	7		3–8.05.1971	Kraków–Szczawnica	KGUJ Kraków UJ
XIV	8		7–12.05.1973	Kraków–Złoty Potok	KGUJ Kraków UJ
XV	9		15–19.04.1975	Świnoujście	SKNG Poznań UAM
XVI	10		1–4.03.1977	Otomino	SKNG Gdańsk WSP
XVII	11		8–11.03.1979	Wrocław–Kowary	SKNG Wrocław UWr
XVIII	12		23–28.04.1981	Zakopane	KGUJ Kraków UJ
XIX	13		1983	Gdańsk	SKNG Gdańsk UG
XX	14		18–21.04.1985	Jankowice	SKNG Poznań UAM
XXI	15		28–31.03.1987	Halin	KNSG Warszawa UW
XXII	16		20–23.04.1989	Sosnowiec	SKNG Sosnowiec UŚ
XXIII	17		11–14.04.1991	Kraków	KGUJ Kraków UJ
XXIV	18		20–23.04.1995	Sosnowiec	SKNG Sosnowiec UŚ
XXV	19		17–18.10.1998	Jeziorki	SKNG Poznań UAM
XXVI	20		12–14.05.2000	Zwierzyniec	SKNG Lublin UMCS
XXVII	21	17	22–24.02.2002	Kraków–Łazy k/Bochni	KGUJ Kraków UJ
XXVIII	22	18	03.2004	Szczytna k/Kłodzka	SKNG Wrocław UWr
XXIX	23	19	22–24.04.2005	Załęcze k/Łodzi	SKNG Łódź UŁ
XXX	24	20	20–22.04.2006	Św. Katarzyna	SKNG Kielce UJK
XXXI	25	21	19–22.04.2007	Wisła	SSKNG Sosnowiec UŚ
XXXII	26	22	18–22.04.2008	Pszczeliniac	SKNG Lublin UMCS
XXXIII	27	23	25–27.05.2009	Smóldzino	SKNG Słupsk AP
XXXIV	28	24	9–11.04.2010	Gdańsk–Ostrzyce	SKNG Gdańsk UG
XXXV	29	–	8–10.04.2011	Kraków–Poronin	KGUJ Kraków UJ i SKNG Kraków UP
XXXVI	30	–	12–15.04.2012	Wrocław–Lewin Kłodzki	KNSG Wrocław UWr

* niektóre sprawozdania w archiwum KGUJ podają, że Zjazd odbył się w 1935 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie archiwum KGUJ.

czego w następnych latach nie zorganizowano dalszych edycji zjazdów i nie ma na ten temat szczegółowych informacji w sprawozdaniach KGUUI z tamtych czasów, ani w bardziej współczesnych opracowaniach dotyczących historii zjazdów (Żurek 2004).

Podsumowując przedwojenną działalność Zjazdów Studenckich Kół Geografów, warto mieć na uwadze, że uczestniczyli w nich przedstawiciele wszystkich ówczesnych uniwersytetów, gdzie prowadzono studia geograficzne. Ze zjazdami z okresu dwudziestolecia międzywojennego związane są takie nazwiska jak: Z. Buczkówna, M. Klimaszewski, J. Kondracki, S. Leszczycki, E. Rühle, J. Flis oraz wielu innych. W późniejszym czasie osoby te zajęły znaczące miejsce w polskiej nauce, a przed kilkudziesięciami laty zdobywały swoje pierwsze doświadczenia naukowe w kołach studenckich oraz uczestnicząc w zjazdach. Trzeba też podkreślić, iż działalność zjazdów geografów i Związku Kół Geografów była ważnym czynnikiem organizującym studencki ruch geografów pod względem naukowym, społecznym, a także towarzyskim (Kostrzewski 2003).

W OKRESIE PRL

Trudny okres pierwszych lat po wojnie hamował i znacznie ograniczał funkcjonowanie uniwersytetów. Odbiło się to także na kołach naukowych, które powoli wznawiały swoją działalność. Po uporaniu się z własnymi problemami koła geografów zaczęły również odnawiać kontakty z innymi ośrodkami. W 1948 r. w Poznaniu zorganizowano spotkanie kół geograficznych⁴, na którym dyskutowano na temat reaktywowania działalności i legalizacji przedwojennego Związku Kół Geografów. Niestety, starania te nie powiodły się, głównie ze względu na skomplikowaną sytuację polityczną, jaka zaistniała pod koniec lat 40. w Polsce.

Działania ówczesnych władz komunistycznych nie ominęły także świata nauki, jeszcze wtedy niezależnego i przez to dla władzy niebezpiecznego. Cechą większości kół naukowych, szczególnie tych, których historia sięgała lat przedwojennych, była także niezależność i apolityczność. Nie mogło się to podobać nowo powstającemu reżimowi, który w 1950 r., z polecenia Ministra Szkół Wyższych i Nauki

⁴ W jednym ze sprawozdań KGUUI potraktowano to spotkanie jako Ogólnopolski Zjazd Kół Geografów, jednak inne źródła (Kostrzewski, Sołowiej 1974; Kaszowski 1981) nic nie wspominają o tym spotkaniu, lub nie uznają go jako oficjalnego Zjazdu.

nakazał rozwiązanie wszystkich organizacji studenckich, w tym kół naukowych. Zlikwidowane koła próbowały działać, nieoficjalnie lub półoficjalnie, jako sekcje w ramach Zrzeszenia Studentów Polskich (ZSP), a niektóre zawiesiły swą działalność.

Sytuacja ta zaczęła się zmieniać w drugiej połowie lat 50., kiedy zaczęto reaktywować zlikwidowane koła (Płoskonka 2006). Wtedy też po 25-letniej przerwie w działalności zjazdów, z inicjatywy studentów geografii Uniwersytetu Wrocławskiego, reaktywowano Komitet Koordynacyjny (KK) Zjazdu Geografów, dzięki czemu w maju 1959 r. odbył się pierwszy po wojnie zjazd, któremu nadano nazwę Zjazdu Studenckich Kół Naukowych Geografów (ZSKNG). Nie nawiązano jednak do sześciu przedwojennych zjazdów i przyjęto, że jest to pierwszy Zjazd SKNG i taki też otrzymał numer (tab. 1). Przyjęto, że zjazdy będą odbywały się regularnie co dwa lata i że tak jak przed wojną powoływany będzie specjalny Komitet Koordynacyjny Zjazdu SKNG który, podobnie jak kiedyś ZKG, będzie odpowiedzialny za współpracę między kołami geografów oraz organizację zjazdu. Kadencja Komitetu miała trwać dwa lata, a przewodniczyć miało mu koło wybrane na organizatora kolejnego zjazdu. Również Komitet Koordynacyjny mieścił się w ośrodku, w którym siedzibę miało dane koło. Utworzono Prezydium Komitetu Koordynacyjnego (KK), składające się z pięciu osób wybieranych spośród członków koła, które przewodniczy Komitetowi Koordynacyjnemu, zaś członkami Prezydium KK byli przewodniczący wszystkich istniejących wówczas Studenckich Kół Naukowych Geografów w Polsce (Kaszowski 1981).

Na zjeździe w Wojcieszowie k. Jeleniej Góry na pierwszą powojenną siedzibę Komitetu Koordynacyjnego (na lata 1959–1961) wybrano Poznań. Czas między zjazdami był okresem, w którym odbywały się różnego typu ogólnopolskie obozy naukowo-badawcze, wyjazdy i badania, których wyniki prezentowano właśnie na sesjach referatowych w trakcie zjazdu.

Drugi powojenny Zjazd SKNG zorganizowany przez komitet poznański odbył się w maju 1961 r. w Skokach k. Poznania. Zaprezentowano tam wyniki prowadzonych prac badawczych i dorobek naukowy poszczególnych kół, zorganizowano też wyjazd terenowy, na którego potrzeby wydano przewodnik z planem konferencji i opisem poszczególnych tras wycieczek. W kolejnych latach podobne przewodniki stały się jednym ze stałych elementów, jakie przygotowywano na potrzeby zjazdów. Później w przewodnikach tych postanowiono zamieszczać również tematy referatów i ich streszczenia. Była to z pewnością namiastka późniejszych publikacji pokonferencyjnych. Na zakończenie zjazdu w Skokach dyskutowano również

na temat przyszłości i rozwoju ruch studenckiego geografów, a na nową siedzibę Komitetu Koordynacyjnego ZSKNG wybrano Lublin.

Tak jak poprzednio, w czasie dwuletniej kadencji komitetu lubelskiego koła naukowe zorganizowały liczne obozy i seminaria o charakterze ogólnokrajowym (Kostrzewski, Sołowiej 1974). Ośrodek lubelski zorganizował zjazd w maju (6–11) 1963 r. w Lublinie. Niestety, nie ma szczegółowych informacji na temat przebiegu tego zjazdu. Wiadomo, że w wyborach na nową siedzibę Komitetu Koordynacyjnego na lata 1963–1965 wygrało Studenckie Koło Naukowe Geografów z Wyższej Szkoły Pedagogicznej (WSP) w Krakowie, a pracami komitetu kierował mgr W. Nowak. W okresie kadencji komitetu krakowskiej WSP nadal rozwijano działalność naukową i organizacyjną kół oraz współpracę między nimi. Ponadto z powodzeniem nawiązano kontakty i współpracę z kołami geologów oraz Kołem Geografów Szkoły Głównej Planowania i Statystyki z Warszawy.

Na IV Zjeździe w Krakowie zdecydowano, że organizatorem V Zjazdu zostanie po raz kolejny SKNG z Poznania, a funkcje przewodniczącego Komitetu powierzono mgr. Andrzejowi Marszowi. Koło poznańskie zorganizowało zjazd w dniach 7–14 maja 1967 r. w Łagowie Lubuskim. Nie mamy danych na temat liczby uczestników i reprezentowanych kół. Wiadomo natomiast, że udało się zorganizować sesję referatową i wyjazd terenowy oraz wybory nowej siedziby Komitetu Koordynacyjnego, która przez następne dwa lata miała się mieścić w Gdańsku.

Okres kadencji gdańskiego komitetu odznaczał się dużą aktywnością większości kół. Zorganizowano w tym czasie osiem ogólnopolskich seminariów, kilka wyjazdów zagranicznych, postulowano także rozwinięcie współpracy z Polskim Towarzystwem Geograficznym (Kostrzewski, Sołowiej 1974). Zwieńczeniem działalności komitetu gdańskiego był zjazd w Juracie, który odbył się w dniach 5–10 maja 1969 r. Wysoki poziom referatów, jakie zaprezentowali przedstawiciele większości kół, sprawił, że jury konkursowe przyznało 5 zwycięskich równorzędnych nagród. Trzeba podkreślić, że sesja referatowa zawsze była najważniejszym punktem każdego zjazdu, z czasem nawet stała się miejscem rywalizacji między kołami i młodymi naukowcami. Oczywiście dbano przy tym, by rywalizacja była zdrowa i przede wszystkim sprawiedliwa. Dlatego prezentowane prace były oceniane przez jury konkursowe. Każdy KK według własnego uznania ustalał skład jury. Liczba jurorów ulegała zmianom, jednak zawsze byli to naukowcy z kilku ośrodków akademickich, reprezentujący różne dziedziny geografii (Brzeźniak, Soja 1981).

Na lata 1969–1971 pierwszy raz po wojnie organizację zjazdu i przewodnictwo nad Komitetem Koordynacyjnym powierzono Kołu Geografów Uniwersytetu

Jagiellońskiego, przewodniczącym KK został mgr Ludwik Kaszowski. VII Zjazd SKNG zorganizowano w Krakowie i Szczawnicy⁵, a głównym zagadnieniem poruszonym w prezentowanych pracach był temat dotyczący człowieka i jego środowiska. Zorganizowano sesję referatową oraz wyjazd terenowy w Pieniny (fot. 1).

Fot. 1. Zjazd SKNG w Szczawnicy 1971 r. – wycieczka terenowa (drugi z lewej prof. Antoni Wrzosek) (fot. archiwum KGUJ)

W czasie trwania zjazdu uczestnicy postanowili wystosować pismo do Walnego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geograficznego (PTG), obradującego w tym czasie w Kielcach. List ten zawierał głównie postulaty dot. poszerzenia dotychczasowej współpracy kół geograficznych ze strukturami PTG. Zdecydowano również, że siedziba KK pozostanie na następne dwa lata w Krakowie, w KGUJ. Przewodniczącym Komitetu na lata 1971–1973 został mgr Wojciech Widacki (Kostrzewski, Sołowiej 1974). W czasie swojej kadencji KK podjął starania o możliwość publikacji prac członków kół geografów. Udało się to za sprawą specjalnego zeszytu – „Prace

⁵ Zdarzyło się kilkakrotnie, że zjazd dzielono na dwie części: oficjalną w mieście i mniej oficjalną (terenową) poza nim.

Studenckich Kół Naukowych Geografów”, który opublikowano w 1972 r. W „Pracach...” znalazły się artykuły powstałe na podstawie referatów prezentowanych na zjeździe w Szczawnicy. Była to pierwsza publikacja pokonferencyjna ze zjazdu i jak napisano w jej wstępie: „W historii studenckiego ruchu naukowego geografów wielokrotnie podejmowane były starania o publikowanie najlepszych prac zespołowych i indywidualnych, wykonanych w ramach działalności kół, w osobnym, specjalistycznym wydawnictwie. Zrozumienie przez Radę Naczelną ZSP problemów i potrzeb Kół Naukowych Geografów umożliwiło obecnie ich spełnienie – wydanie pierwszego zeszytu Prac” (Widacki 1972). Zacytowany fragment najlepiej przedstawia, jak silna była chęć wydania tego typu monografii. Warto też zaznaczyć, iż od tego momentu starano się, by najlepsze referaty prezentowane na zjazdach były publikowane właśnie w ten sposób. Niestety, nie wszystkim późniejszym KK ta sztuka się udawała. Była jednak jeszcze inna możliwość: nagrodzone referaty często prezentowano na łamach „Problemów Studenckiego Ruchu Naukowego”⁶ – studenckiego czasopisma wydawanego przez ZSP.

VIII powojenny Zjazd SKNG odbył się w dniach 7–12 maja 1973 r. w Krakowie i Żłotym Potoku. W trakcie tych paru dni zaprezentowano 30 referatów i przeprowadzono 5 wycieczek terenowych, głównie na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej i Niece Nidziańskiej. Wybory na nową siedzibę KK wygrało SKNG z UAM w Poznaniu, obchodzące wtedy 50-lecie swojego istnienia. Na przewodniczącego Komitetu wybrano dr. Andrzeja Kostrzewskiego (Sufek 1973). Koło poznańskie po raz czwarty w swojej historii zostało organizatorem ZSKNG. Po dwóch latach działalności w Poznaniu KK zorganizował zjazd w Świnoujściu (tab. 1). W trakcie 5-dniowego zjazdu (15–19 kwietnia) tradycyjnie przeprowadzono sesję referatową i terenową, a na koniec wybrano nowy Komitet. Po raz drugi w historii wybrano SKNG z Gdańska, a przewodniczącym KK SKNG na lata 1975–1977 został Tadeusz Gacki. Zjazd zorganizowano na Kaszubach we wsi Otomino, wzięło w nim udział kilkudziesięciu uczestników reprezentujących większość kół geograficznych z kraju. W Otominie postanowiono, że kolejną siedzibą KK będzie Wrocław. Organizatorem dziesiątego już powojennego Zjazdu SKNG zostało koło wrocławskie, które *de facto* było głównym inicjatorem reaktywacji jego powojennej działalności

⁶ W 1975 r. w ZSP działało blisko 1100 kół naukowych, które zrzeszały ponad 23 tys. studentów (9,1% ogółu wszystkich studentów). Corocznie organizowano ponad 300 seminariów naukowych o różnym zasięgu, na których prezentowano materiały zebrane w trakcie kilkuset obozów naukowych. Spora część prac była publikowana w dwumiesięczniku „Problemy Studenckiego Ruchu Naukowego”, ukazującym się w wydawnictwie PWN.

(tab. 1). Jubileuszowy Zjazd odbył się w dniach 8–11 marca 1979 r. w Kowarach u podnóża Karkonoszy (Kaszowski 1973).

Po niespełna sześciu latach zdecydowano, że po raz trzeci KK SKNG będzie miał swoją siedzibę w Krakowie. Kadencja ta przypadła na lata 1979–1981, a przewodniczącym KK został mgr Józef Partyka. W czasie trwania tej dwuletniej kadencji odbyło się 5 posiedzeń plenarnych Komitetu, na których omawiano bieżącą działalność kół. Ponadto odbyło się aż 40 krajowych obozów naukowych, 7 obozów zagranicznych i 5 dalekich wypraw (m.in. Australia – KGUJ, Afryka – SKNG UŁ i Spitsbergen SKNG UMK i KNSG UW). Tak duża aktywność kół wiązała się ze zwiększaniem ich liczby oraz liczebności członków. Na początku lat 80. w kraju działało 14 Studenckich Kół Naukowych Geografów w 11 ośrodkach akademickich (tab. 2).

Tab. 2. Studenckie Koła Geografów istniejące w Polsce w latach 1881–2012

L.p	Nazwa Koła	Uczelnia	Rok powstania	Strona www
1.	Koło Geografów im. Ludomira Sawickiego	Uniwersytet Jagielloński w Krakowie	1881	http://kolo.geo.uj.edu.pl/
2.	Akademickie Koło Geografów UJK*	Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie	1905	–
3.	Koło Naukowe Studentów Geografii	Uniwersytet Warszawski	1920	http://bryza.wgsr.uw.edu.pl/knsg/
4.	Studenckie Koło Naukowe Geografów im. Stanisława Pawłowskiego	Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu	1923	http://www.staff.amu.edu.pl/~skng/
5	Koło Geograficzne	Uniwersytet Stefana Batorego w Wilnie	1926/27	–
6	Koło Naukowe Studentów Geografii im. Juliana Czyżewskiego	Uniwersytet Wrocławski	1945	http://www.knsg.uni.wroc.pl/
7	Studenckie Koło Naukowe Geografów	Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu	1945	http://www.stud.umk.pl/~skng/
8	Studenckie Koło Naukowe Geografów im. Adama Malickiego	Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie	1946	http://www.skng.pl/

L.p	Nazwa Koła	Uczelnia	Rok powstania	Strona www
9	Studenckie Koło Naukowe Geografów	Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie	1950	http://skng.up.krakow.pl/
10	Studenckie Koło Naukowe Geografii Ekonomicznej i Badań Regionalnych**	Szkoła Główna Handlowa w Warszawie	b.d.	http://akson.sgh.waw.pl/skngabr/
11	Studenckie Koło Naukowe Geografów	Uniwersytet Gdański	1952	http://skng.geografia.ug.edu.pl
12	Studenckie Koło Naukowe Geografów	Uniwersytet Śląski w Katowicach	1974	http://skng.wnoz.us.edu.pl/
13	Koło Naukowe Geografów Fizycznych „K.L.I.M.A.T.”	Akademia Pomorska w Słupsku	b.d.	http://www.geografia.apsl.edu.pl/pg011d.php
14	Studenckie Koło Naukowe Geografów	Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach	1975	http://www.ujk.edu.pl/organizacje/skng/
15	Koło Naukowe Geografów „Kroczek”	Uniwersytet Szczeciński	1995	http://www.us.szc.pl/main.php/kng_kroczek?xml=load_page&st=18343
16	Koło Naukowe Studentów Geografii	Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy	1999	http://skng.ukw.edu.pl/main.htm
17	Studenckie Koło Naukowe Geografów Turyzmu	Uniwersytet Łódzki	1999	http://www.turyzm.edu.pl/kolo_naukowe.php http://nargeo.geo.uni.lodz.pl/~skngt/
18	Koło Naukowe Młodych Geografów	Uniwersytet Łódzki	2000	http://nargeo.geo.uni.lodz.pl/~knmg/

* W oficjalnych dokumentach uniwersyteckich używana jest nazwa Stowarzyszenie Akademickie Koło Geografów UJK (Harasimiuk 2012).

** Wcześniej Koło Geografów Szkoły Głównej Planowania i Statystyki w Warszawie.

Źródło: opracowanie własne.

Koniec kadencji krakowskiego Komitetu i organizacja zjazdu przypadła na rok 1981, a więc w 100-lecie najstarszej organizacji zrzeszającej studentów geografii w Polsce, czyli Koła Geografów UJ. W trakcie kilku dni zaprezentowano rekordową liczbę referatów – aż 36. Jednak zjazd ten był wyjątkowy pod jeszcze jednym względem. Organizatorzy na jednym z posiedzeń plenarnych KK, pragnąc nawiązać do tradycji i przedwojennej działalności studenckiego ruchu naukowego

geografów i zorganizowanych w tym okresie sześciu zjazdów, postanowili zmienić numerację zjazdu w Zakopanem z XI na XVIII. Numeracja ta, jak najbardziej uzasadniona, utrzymała się przez parę następnych lat, choć zdarzało się, że nie była konsekwentnie stosowana (tab. 1) – Partyka 1981.

W 1983 r. po raz trzeci Zjazd zorganizowało SKNG z Gdańska. Następne dwa lata (1983–1985) KK miał siedzibę w Poznaniu, kadencja ta została zwieńczona organizacją XX Zjazdu SKNG w Jankowicach (choć oficjalnie na Zjeździe posługiwano się numerem powojennych zjazdów, czyli XIV). Odbyła się tradycyjna sesja terenowa w Wielkopolskim Parku Narodowym. Na ogólnym posiedzeniu wszystkich SKNG zdecydowano, że po raz pierwszy po 50-letniej przerwie KK zawita do Warszawy (Kostrzewski 1985). Geografowie ze stolicy zorganizowali zjazd w dniach 28–31 marca 1987 r. we wsi Halin.

Nowym przewodniczącym KK na lata 1987–1989 został przedstawiciel SKNG UŚ z Sosnowca – dr hab. Tadeusz Szczypek. Koło z Sosnowca po raz pierwszy otrzymało możliwość organizacji OZSKNG (fot. 2). W pracę nad organizacją tego zjazdu włączyło się wiele osób, co pomogło w aktywizacji członków i poszerzeniu działalności tego koła (<http://skng.wnoz.us.edu.pl>). W latach 1989–1991 organizacją zjazdu

Fot. 2. Zjazd SKNG w Sosnowcu 1988 r. (fot. archiwum KGUJ)

ponownie zajęli się członkowie KGUJ z Krakowa (fot. 3). Konferencja odbyła się w połowie kwietnia 1991 r., tradycyjnie na koniec dwuletniej kadencji KK SKNG. Mimo wysokiego poziomu referatów zaprezentowanych na zjeździe, ich liczba w porównaniu z latami poprzednim była o wiele mniejsza, głównie dlatego że duża część kół nie uczestniczyła w tym zjeździe. Do tej pory pojawiały się reprezentacje prawie wszystkich kół. Nadal jednak funkcjonował KK, który swoją ostatnią uchwałą zdecydował, że na lata 1991–1993 przewodniczyć mu będzie KNSG z Warszawy.

Jak się później okazało działalność Komitetu wyraźnie osłabła, przez co nie mógł on już wypełniać swoich podstawowych funkcji organizacyjnych i informacyjnych, m.in. podtrzymania kontaktów między kołami. Funkcjonowanie Komitetu okazało się tak nieefektywne i w 1993 r. po raz pierwszy po wojnie nie udało się zorganizować zjazdu w przeciągu dwóch lat. Uwidocznilo to upadek idei, którą kierowano się przed kilkudziesięciu laty, tworząc Komitet Koordynacyjny. Trzeba mieć na uwadze, że Komitet to nie tylko organizacja zjazdu, ale przede wszystkim szeroko rozumiana współpraca między kołami i ich członkami, także w okresach pomiędzy zjazdami.

Fot. 3. Zjazd SKNG w Krakowie 1991 r. (z lewej Marek Drewnik jako student trzeciego roku) (fot. archiwum KGUJ)

PO ROKU 1989

Trudno jednoznacznie stwierdzić, co było główną przyczyną, że KK zaprzestał swojej działalności. Jedną z przyczyn mogły być zmiany systemowe, jakie dokonały się po 1989 r. W czasach PRL KK SKNG był często finansowany z różnych źródeł, m.in. przez Ministerstwo Nauki i ZSP, które przyznając środki na zjazd, mogły wywierać wpływ na jego organizację i egzekwować poprawne funkcjonowanie KK. Poza tym zmieniło się także bezpośrednie finansowanie większości kół. Nie mogły one już liczyć na większe dotacje państwowe, z uczelni oraz ze związków zrzesza-

jących organizacje studenckie. Skutkiem tego był spadek aktywności kół. Na przykład w tym okresie w KGUJ liczba członków nie przekraczała 50 osób, podczas gdy w latach wcześniejszych i późniejszych sięgała około 100 członków (Walczak 2006). Co więcej nowa rzeczywistość wpłynęła na rozprężenie społeczne, które osłabiło współpracę między kołami. Koła stały się na tyle niezależne, że zaczęły działać indywidualnie, zapominając o współpracy z innymi kołami.

Jeszcze pod koniec 1993 r. zdecydowano się reaktywować Komitet Koordynacyjny i organizację zjazdu przejęło SKNG UŚ z Sosnowca. Mimo tej reaktywacji, KK nie podjął już swoich dawnych funkcji. Widać to najlepiej przez pryzmat zjazdów organizowanych w kolejnych latach, które straciły na znaczeniu i z roku na rok uczestniczyła w nich coraz mniejsza liczba kół.

Jednak w końcu, po czteroletniej przerwie, w kwietniu 1995 r. Koło z Sosnowca zorganizowało XXIV Ogólnopolski Zjazd SKNG. W Zjeździe tym wzięło udział kilkudziesięciu studentów reprezentujących 10 z 15 istniejących kół geograficznych. W czasie konferencji zaprezentowano 20 referatów. Na organizatora kolejnego zjazdu wybrano SKNG z Poznania, które miało w Sosnowcu najliczniejszą reprezentację. Mimo prób i deklaracji, jakie przedstawiano podczas tego zjazdu, nie udało się odnowić współpracy i zaktywizować kół geograficznych. Również starania, by okres dwuletniej przerwy wykorzystać na organizację kolejnego zjazdu, spełzyły na niczym. Następny zjazd odbył się dopiero w październiku 1998 r. w Jeziorkach – organizatorem było SKNG z Poznania.

W ciągu następnych kilku lat zjazdy odbywały się już regularnie, jak kiedyś, co dwa lata – w 2000 r. w Zwierzyńcu (organizator: SKNG Lublin) i w 2002 r. w Łazach k. Bochni (organizator: KGUJ Kraków). Do tego momentu kontynuowano numerację przedwojenną, zmienioną na zjeździe w Zakopanem w 1981 r. (tab. 1). Jeszcze na zjeździe w Zwierzyńcu używano prawidłowego numeru, czyli XXVI. Jednak w niektórych sprawozdaniach pojawia się również numer XVI. Sytuacja ta powtórzyła się na zjeździe w Łazach zorganizowanym przez KGUJ. Tu także pojawiają się na przemian dwie numeracje XXVII i XVII. Nie udało się ustalić, czy zmiana była zamierzona, czy był to po prostu zwykły błąd. Zresztą w niektórych sprawozdaniach czy nawet publikacjach (Kostrzewski 2009, Żurek 2004) podaje się, że numer XVII to numeracja powojenna zjazdów, co oczywiście nie jest prawdą. Faktem jest, że błędna numeracja przyjęła się na tyle, że wyparła tą poprawną i była powtarzana przez kolejne 8 lat. Można powiedzieć, że na zjeździe w Łazach utrwaliła się już na stałe, choć jeszcze po samym zjeździe w dokumentach pojawiały się rozbieżności i używany był zarówno numer XXVII jak XVII. Jednak mimo tego

niefortunnego błędu z numeracją zjazd w Łazach należy uznać za udany. Uczestniczyła w nim większość istniejących kół. Wygłoszono aż 27 referatów.

Na organizatora kolejnego zjazdu wybrano KNSG z Wrocławia. Odbył się on w marcu 2004 r. w Szczytnej k. Kłodzka. Następne zjazdy organizowano co roku. Nie ma informacji, czy była to zamierzona zmiana. Zapewne zmiany tej dokonano za sprawą większej aktywności kół, szczególnie tych, które wcześniej ograniczały się tylko do uczestnictwa. Efektem tej aktywności był wybór na Zjeździe w Szczytnej nowego organizatora ZSKNG, którym po raz pierwszy zostało SKNG z Uniwersytetu Łódzkiego. Przygotowało ono zjazd w Załężu k. Łodzi, w kwietniu 2005 r. W głosowaniu na nowego gospodarza zjazdu po raz kolejny wybrano debiutanta, było nim SKNG z Kielc. Konferencja ta odbyła się w dniach 22–24 kwietnia 2006 r. w Górach Świętokrzyskich, w miejscowości Święta Katarzyna. Byli na niej obecni przedstawiciele siedmiu kół, którzy zaprezentowali 15 referatów. W kolejnym roku (2007 r.) organizatorem zjazdu zostało SKNG z Sosnowca. W 2008 r. zjazd odbył się w Pszczelnicu, organizatorem było koło z Lublina. Natomiast w 2009 r. przygotowanie zjazdu po raz pierwszy powierzono studentom z SKNG ze Słupska.

Kolejny zjazd miał miejsce w 2010 r. na Pojezierzu Kaszubskim w miejscowości Ostrzyce, a organizatorem było SKNG z Gdańska. Uczestniczyło w nim ponad 40 osób reprezentujących dziewięć kół naukowych. Wygłoszono 16 referatów, które swoją tematyką miały nawiązywać do wody. Głównym hasłem tego zjazdu było *Panta rhei*. Zorganizowano wycieczkę na Wieżycę oraz do skansenu w Szymbarku. Ostatniego zaś dnia odbył się wybór nowego organizatora. Po pierwszym burzliwym głosowaniu nad nowym gospodarzem zjazdu, o którego tytuł konkurowały dwa koła: SKNG z Poznania oraz KGUJ z Krakowa, nie udało się wyłonić zwycięzcy. Ostatecznie po krótkiej przerwie w drugim głosowaniu dokonano zmian i wybrano po raz pierwszy w historii zjazdów dwa Koła z Krakowa: z UJ i UP. Przedstawiciele tych kół zadeklarowali, że w związku z tym, iż będzie to jubileuszowy XXV zjazd (w rzeczywistości XXXV), to z tej okazji zorganizują go wspólnie, dzięki temu zacieśniając wzajemne kontakty.

Ten jubileuszowy zjazd odbył się w Poroninie w 2011 r. Wzięło w nim udział ponad 50 osób z dziewięciu kół (fot. 4). Zaprezentowano 17 prac, głównie z geografii fizycznej i turystyki. Przygotowano także sesję terenową na Podhalu. Poza tym przeprowadzono kilka paneli dyskusyjnych na temat przyszłości zjazdów i współpracy między kołami. Owocem jednej z takich debat było głosowanie, w którym przedstawiciele kół zdecydowali, że kolejny zjazd zorganizuje SKNG z Wrocławia. Ponadto zobowiązano nowych organizatorów do administrowania nowej

Fot. 4. Uczestnicy Zjazdu SKNG w Poroninie 2011 r. (fot. M. Jakiel)

strony ZSKNG, która powstała na potrzeby zjazdu w Poroninie. W zamyśle nowa strona miała być platformą współpracy, która służyłaby informowaniu o wszelkich aktywnościach kół (organizowanych konferencjach, seminariach, obozach, a także codziennej działalności). Przede wszystkim jednak strona ma ułatwić kontakt między kołami, a co za tym idzie zapewnić łatwiejszą i lepszą organizację kolejnych zjazdów.

W czasie przygotowań do zjazdu w Poroninie, w trakcie pisania tego artykułu doszukano się wspomnianego błędu w numeracji i tak jak przed 20 laty na zjeździe w Zakopanem postanowiono zmienić numer zjazdu w Poroninie z XXV na XXXV. Fakt ten został zaakceptowany przez wszystkie koła i nowych organizatorów. W kwietniu 2012 r. odbył się XXXVI ZSKNG organizowany przez studentów z koła wrocławskiego, na którym na gospodarza zjazdu w kolejnym roku (2013) wybrano SKNG z UMK w Toruniu.

PODSUMOWANIE

Podsumowując, trzeba zaznaczyć, że jest to *de facto* tylko rys historyczny, a nie pełna historia OZSKNG. Autor skupił się głównie na opisie działalności i ogólnej

idei zjazdu oraz jej zmianach w przeciągu kilkudziesięciu lat. Celowo pominął zaś tematy i opisy prezentowanych prac oraz to, jak je oceniano. Po pierwsze, znacznie zwiększyłyby to objętość artykułu, po drugie, informacje takie niestety nie są zawsze kompletne. Zresztą jak można zauważyć w niniejszym artykule, wiadomości na temat niektórych zjazdów ograniczają się tylko do miejsca i organizatora, często nawet brakuje dokładnej daty. Paradoksalnie najmniej informacji jest ze zjazdów z ostatnich lat, na których coraz rzadziej wydawano przewodniki zjazdowe czy publikacje pokonferencyjne, które są najlepszym źródłem informacji. Łatwiej i więcej można dowiedzieć się o zjeździe z lat 70. niż o tym sprzed 5 lat. Należy jednak mieć nadzieje, że artykuł ten uporządkuje historię zjazdów i pozwoli uniknąć takich błędów, jak choćby ten z numeracją. Ponadto trzeba pamiętać, że zjazdy SKNG zawsze stawiały sobie za cel popularyzację dorobku naukowego młodych geografów z całej Polski i aktywną współpracę między kołami. Dlatego też cele te powinny przyświecać przyszłym uczestnikom i organizatorom zjazdów, którzy powinni sięgać i czerpać z bogatej ich historii.

LITERATURA

- Brzeźniak E., Soja M., 1981, *Sprawozdanie z działalności Koła Geografów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1959–1979*, [w:] L. Kaszowski (red.), *Sprawozdanie Koła Geografów Uniwersytetu Jagiellońskiego*, Prace Stud. Kół Nauk., UJ, Kraków.
- Harasimiuk K.A., 2012, *Dzieje Instytutu Geograficznego w Uniwersytecie Lwowskim w latach 1883–1939*, Inst. Geogr. i Gosp. Przestrz., Kraków, 285–91.
- Jackowski A., Liszewski S., Richling A., 2008, *Historia geografii polskiej*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Kaszowski L. (red.), 1973, *VIII Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Naukowych Geografów*, Komitet Koordynacyjny Studenckich Kół Naukowych Geografów, Kraków.
- Kaszowski L. (red.), 1981, *Historia Koła Geografów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1881–1981*, Prace Studenckich Kół Naukowych, UJ, Kraków.
- Kostrzewski A. (red.), 1985, *XIV Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Naukowych Geografów*, UAM, Poznań.
- Kostrzewski A. (red.), 2003, *80 lat Studenckiego Koła Naukowego Geografów im. Stanisława Pawłowskiego UAM w Poznaniu*, Poznań.
- Kostrzewski A., Sołowiej S., 1974, *Historia działalności Komitetu Koordynacyjnego Studenckich Kół Naukowych Geografów w latach 1927–1974*, Komitet Koordynacyjny Stud. Kół

- Nauk. Geogr., Biuletyn Informacyjny, Poznań.
- Partyka J. (red.), 1981, *XVIII Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Naukowych Geografów*, KK SKNG–KGUJ, Kraków.
- Płoskonka D., 2006, *Krótką Historia KGUJ z lat 1881–1980*, [w:] I. Walczak (red.), *Sprawozdanie i historia Koła Geografów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1981–2006*, Inst. Geogr. i Gosp. Przestrz. UJ, Kraków, 87–94.
- Sułek M. (red.), 1973, *VIII Ogólnopolski Zjazd Studenckich Kół Naukowych Geografów*, Komitet Koordynacyjny Studenckich Kół Naukowych Geografów, Kraków.
- Walczak I., 2006, *Historia KGUJ w latach 1981–2006*, [w:] I. Walczak (red.), 2006, *Sprawozdanie i historia Koła Geografów Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1981–2006*, Inst. Geogr. i Gosp. Przestrz., Kraków, 95–98.
- Widacki W. (red.), 1972, *Prace Studenckich Kół Naukowych Geografów*, Kraków.
- Żurek S., 2004, *Zjazdy Studenckich Kół Naukowych Geografów – rys historyczny*, [w:] G. Micek, T. Padło (red.), *Przestrzeń w badaniach i wędrówkach studentów geografii*, Inst. Geogr. i Gosp. Przestrz., Kraków, 9–11.

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

SKNG UŚ: <http://skng.wnoz.us.edu.pl> (odczyt: 15.10.2011).